

Եփօր մօրը սպանեց, Քեռի-Թորոսը սկսեց, թէ. «Ո՛րդի, պէ քէ կարգենք, մեր թագաւորութիւնը խանգարուեր աւարի, որդի, քէ քրիստոնէի աղչիկ ասենք. կռապաշտի աղչիկ որ ուզենք՝ մեր կլօսն զալմաղաղի կ'ընկնի. Կնացին իրանց սերունդից, իրանց ազգից մէ ախչիկ ուզին ու պատկեցին Դաւնիկ-Որբիկին: Պատկեցին, մէ էրկու տարի անցաւ, Դաւնիկ-Որբիկը մեռաւ:

7

Գ Է Ի Ի Թ

Դաւնիկ-Որբիկը որ մեռաւ, ընդուր կնիկն էլ էրեխով էր մնացել. պառկաւ մէկ սղաց պերեց: Պերեցին կնքեցին, անունը դրին Դաւիթ: Սկսեցին Դաւիթին պահել, քանի որ միւր քրիստոնեաց էր, իրանց ազգիցն էր՝ պահում էր: Պահեցին, տղէն էլաւ մէ տաս տասն-ձինգ տարեկան տղայ: Սկսեց Քեռի-Թորոսը տղին կարգալ տալ. չը սորուաւ, ճուռ էր «Թուռ Դաւիթ, ին ասում: Սկսեց փեշակի տալ, թէ թօ էթաց փեշակ սրուի բալքի. ինչ փեշակի տուեց. վերջը մէկը կլօխ չհանեց, թէ. «Դաւիթ, որ ըտեհեց ա՛րբի գնա նախրութիւն աչա, էս գեղի նախիրը պահի»:

Վէ կալաւ էդ գեղի նախիրը ու տարաւ պահեց: Մէ քանի օրից ետը գնաց դարբնի կուշտը, մէ լաւ մէշի¹⁾ չօմախ տարաւ ըն տուր կուշտը, ասաւ. «Երկու փութ էրկաթ ըստու կլօխը պըտի հաղ-ցընես: Ու գնում էր ուսին, նախըրը տանում էր պահում էր: Ըդոնց քաղաքի դրաղն էլ մէ Գազդիս անունաւոր կեղ կար. ըտոնց նախրչին էլ տաւարը պերում էր ըտու խետ արածացնում ինչ հօլ²⁾ ին խաղում իրանց Հումար: Դաւիթը ընդուր թամբահ էր անըմ, թէ Բօճու իրան օրը տաւարդ էս նանը կը պերես, որ հօլ խաղանք: Մէկ օր էն Գազդիսայ նախրչին շատ ետ պերեց նախիրը՝ որ էկաւ հասաւ՝ հարցրեց թէ. «Գուռ ումաղ, ընչի՞ էսքան ետըցար. մէ չօմախ կտամ կը մահանաս»:

Թը. «Վալլահ, մեր կեղէն մէ իշխան մարդ էր մեռէ. ասի բալքի հարիսէն հասնի, սլատարագը տուա կաչ, ուսեմ կամ. տեսայ, որ ետնում ա՛նախիրը քշի էկայ»:

1) Անտառի: 2) Ըստ նշատողի այդ խաղի էութիւնը հետեւեալն է. — Իւրաքանչեւը մի փայտէ գունդ է գնում գետին և դադանակով զարկում, ով ջաւ հեռացնէ գունդը՝ կը հեծնի միւսին:

Ասաւ. «Դէ դու նախքին լաւ մուղաթ արա, ես էթամ ձեր կեղին հարիսաց պերեմա: Էլաւ Դաւիթը կնաց Կազդու: Հարցրեց մարդը կից, թէ պատարագատունը ¹⁾ հրն ա: Նշան տուեցին Դաւիթին, Դաւիթը կնաց էտ ննջեցելի տունը: Մենք, մարդալափ պրտուկներ դրած են թոնրան վրէն, հարիսաց են էփում:

Ըսաւ. «Բաջի, Աստուած ննջեցելի հոգին լուսաւորի. մէ քիչ հարիսաց տուէք ուտեմ էթամ, դարիք մարդ եմ»:

Պերեցելի մէկ աման լցրեցին դրին դէմը: Դաւիթն էր, հաբանը ²⁾ իրէքից յարձկեց, հացը հանեց ու նստաւ ուտելու: Եղ մէ ամանը կեբաւ: Ասաւ. «Բաջի, Աստուած հոգին լուսաւորաց, մէ աման էլ տուէք, չը կշտացայ»: Մէ աման էլ լցրին տուեցին: Կերաւ, պրծաւ, ասաւ.

«Բաջի, մէ աման էլ տուէք, չը կշտացայ»:

«Քըխկումն ուտես. հըմէն դու կերար, բա էս պատարագի մարդիկ զան ինչ ուտեն»:

Դաւիթը առանցի խօսելու էլաւ հաբանը կապեց մէջքն ու չօմախը ետաւ ահեկացրեց հարիսի պտուկի կանթն ու դրեց յուսին. մէ աման էլ եղ կար, էն եղէ էլ առաւ ձեռքը ու քէլեց. «Ա ջանըմ, տարաւ հարիսէն», հաւարը գցեցին: Մարդիկից մէկը ասաւ. «Սասաւ. նայ ծուռ Դաւիթն ա, կը ջարդէ մեզ, գործ չունիք»: Հարիսէն վէ կալաւ էկաւ հասաւ նախըրչուն:

«Երի ընկեր, Աստուած ննջեցելի հոգին լուսաւորի, ինչքան հարիսաց կա՞յ՝ պերեք եմ»:

Հասան էտ մարդի խետ. էդ մարդը քիչ կերաւ, ետ քաշուաւ. ինքը ըտորը կերաւ: Կերաւ պրծաւ ու պտուկը ըբեց դրեց մի մենք քարի վրայ. իր չօմախով տուեց պտուկին, ասաւ. «Առէք ձեր պրտուկը, Աստուած ննջեցելի հոգին լուսաւորի», կտորները կնաց: Ետով Լլան հօլ խաղացին: Դաւիթը իր հօլը տուեց, մէ ձորի պերնի Լր. էնպէս տուեց. որ հօլը կնաց. մէ ծակ կար, ընկաւ էն ծակի մէջ: Կնաց ինչ, իլլաց արաւ՝ տեսաւ որ խոր ա էն ծակը. էն ընգերն տասաւ. «Արի ջանըմ, մէ հօլ էլ կը շիկենք»:

«Ձէ, ասաւ. ես իմ հօլը պըտի էս ծակից հանեմ, չեմ թողի. Ասաւ. տու նախիրը մուղաթ արա: Գնաց իրան ցեղից մէ ութ—ին—տաս տղայ պերեց, մէ հատ էլ սկի ճուլսն պերեց. որ կապէ իր թևերու տակը, մտնէ էդ ծակը Որ էկան հասան ծակի վրէն՝ ճուլսանը կապեց ղովթաւորկից ու կախեցին էդ ֆորի մէջ: Որ մտաւ Լդ ֆորի մէջը՝ գնաց հօլը գտաւ: Տեսաւ որ ըտեղ մի ձի կայ, հրեղէն

¹⁾ Ննջեցելի տունը. ²⁾ Ալխաթի կաշուց շինած պարկ, որի մէջ, հացը չի չորանում արևի տակ:

ձիւ Որ մտաւ ըտեղ՝ էդ ձինը լեզու առաւ խօսաց, թէ. «Սասունայ ծուռ, դու Լկար ընձի գըտնոր, Աստուած ընձի քեզիկ էր զրամաթ արելը. միկ օրուայ մըչի ուղենամ աշխարհ կը քանդեմ, ուղենամ կը շիկեմ (ըսուր տէրը մեռեր էր, էդ ձին ծովից էր Հանէ) եւ Քուսկէ-Քալադին եմ. իմ օխրոց թուրն էլ Հէտս է, պատից կախուկ է, կ'ձկըտան թուրքս:

Քուսկէ-Քալադին դուս քաշեց, թուրն էլ կապեց վըրէն, Հեծաւ ձինը, մէ դուռ կար, պաց տրաւ էդ դուռը ու քաշեց էլաւ տղերքու կուշտ. Գազոխայ նախըրջին էկաւ, թէ... Աստուած քո առելը չաւրի. մէ քառասուն ձիւսոր էկան նախրի կ'սը կիսին տարան:

«Ա՛յ տղայ, դըձորը տարան:

Թէ. «Լսպէս:

Քուսկի-Քալադին քեց ու ըղոնց քամակիցը գնաց, ըղոնց իզը պոնեց գնաց ու տեսաւ, մտած են մէ զաղը. զաղի դռանը կանխաւ ու ձէն տուեց. «Դուս Լկէր, ի՛նչ մարդիկ էք: Էդ մարդիկի մկը սուս էկաւ տեսաւ, որ Հ'սայ մ, ջահիլ տղայ ձիւս վրայ նստած զաղի դուռը կտրէ կանէ: Ետ դարձաւ գնաց իրանց Հարամբաշուն ¹⁾ ասաց, թէ. «Այսպէս մի երիտասարդ տղայ ձիւս վրայ նստէ զաղի դուռը պոնէ, թէ իմ տաւարը տուէք:

Ասաւ. «Լ'էք դուս տեսէք վնվ ա, չէք ճանաչում: Էն միւսն էլ էլան տեսան, որ Սասունայ ծուռ Դաւիթն ա. Լկան իրանց մեծին ասին թէ Սասունայ ծուռ Դաւիթն ա:

Ասաւ. «Գնացէք, Ասործու սիրուն. Բարկութիւնը կը բռնաւ, մեր քառասունին կը սըպանի. ըտոնցը տուածուրիկ է ²⁾. միննաթ արէք պերէք ըստեղ, որ եօլայ էթանք: (Տաւարի մկը մորթեր են, ՅԵ-ը սաղ էր): Միննաթ արին, ձիուց վէ պերեցին, առան կնային զաղէն. Աղայեցն պաղատեցին, թէ Ասծու սիրուն, մէ երինջը մորթեր ենք, գինը տասը մանկթ ա, առ Հարուր մանկթ, մեղք ենք: Պերեցին Հարուր մանկթ փող տուեցին, էն սաղ տաւարներն է Ժողուեց առաւ գնաց: Տարաւ խաւեց ուր նախրին, նախիրն էլ քեց տարաւ կեղը. Ձէն տուեց. «Քեռի-Թորոս, տար ամեն մարդի տաւարը տուր իրեն, էլ ես տաւար չեմ պահում, նախիր չեմ էթաց:

Էկան ամեն մարդ իրանց տաւարը տարան. էն մէ տաւարի տէրն է՝ ասաւ իմ մէ տաւարը չը կայ. « ըղու տաւար կորցրեր եմ. դին դին, ի՛նչ ա՛ տամ: Դէն դրին 15 մանկթ, Հանեց 20 մանկթ տուեց: Էլան ուրենց ուրիշ նախրի բռնին:

¹⁾ Աւաղակապեաւ: ²⁾ Դրուած է:

Դաւիթը սփսեց Բաւկէ-Քալազը հեճնել ու աւ¹⁾ ու զուշ էթալ։ Աւ ու զուշ էր էթում, Աստուծոյ օրը կ'էթէր սարերը կը պտտէր, իրիկունը կը կար տուն։ Ամա, արի որ. էն ժամանակ Դաւնիկ-Որբիկը որ Բաղդաստայ խալիֆին սրպանեց ընտու թաղաւորութիւնը վերջացրեց, Մըսըր-Մնիկը կար, Մորայ քաղքին էր նստում. էդ Մորա Մնիկը որ խում ա թէ Բաղդաստայ խալիֆը վերջացեր է, Դաւնիկ-Որբիկն է մնակը է, էկաւ Ծովասար տիրեց։ Ամա Դաւիթը որ էթում էր աւ ու զուշ անում, կալու ժամանակ մէ որը պառաւի կորեկի արտ կար. Դաւիթի ճանապարհի վըրէն էր. Ածու իրան օրը կալում Բաւկէ-Քալազին խրկում էր արտի մէջով, գալում էր տուն։ Պառաւ մէկ օր գնաց տեսաւ որ Դաւիթը կորեկն աւիրէ թողեր աւ։ Ասաւ. «Դաւիթ, դու քո մուրաղին չը հասնիս. ես մի որը օղուշաղ եմ, երեք—չորս էրեխայ ունիմ, իմ ումուղը էդ արտ կորեկն է. դու տէնց որ զօյաղ տղայ լիս, Սասունայ սարը, Ծովասար, էկէ Մորա Մնիկը գաւթեր է. քեզինց առաջ ձեր ազգի փահլեանները էդ Ծովասար տիրել են, էթում ենք եղլաղ. ընչի՞ չես էթում առնիս, զօյաղ տղայ ես՝ գնաց Ծովասար, առ Մորա-Մնիկի ձեռնից։ Ձանիս գարտ էլաւ պառաւի խօսքերը Դաւթին։ Կանչեց իրիկունը Քեռի-Թորոսին հարցմունք արաւ Դաւիթը էդ բաները։ Տեսաւ որ պառուի խօսքերն ուղիղ է։ «Քեռի-Թորոս, ասաւ, առաւտունը պըտի ես էթամ Ծովասար։

«Ո՛րդի, կը տան քէ սըպանին, գործ չ'ունիս։

«Չէ, ասաւ, ես պըտի էթամ։

Քեռի-Թորոս տեսաւ, որ տղէն խելքովքեր է, էս ընտոնցից զօյաղ կ'ըլի, Ծովասար կառնի։

Ասաւտը ձինը հեծաւ ու գնաց դրաց Ծովասար. Դնաց տեսաւ, որ Մորայ էլը էնպէստ ա չաղը չաղի սէօքամնիշ արէ²⁾, որ էլ չեմ կարայ ասի։ Ձինը քշեց գնաց մէ հարուստ մարդի դաւանը իջաւ։

Եկան ձինը քաշին տարան կապեցին։ Թէ. «Ձեզի ի՞նչ իրաւունք կայ. որ էկէ ըստէ չաղը էք դրէ։

Տեսան որ Սասման ձներուց է, մէկը էլի բամ ա էկէ³⁾։

Ասին. «Ղուրբան արուուգ, քո անունն ի՞նչ ա. տու ձը գեղիցն ես»։

Թէ. «Ես Սասունցի իմ, իմ անունն է Դաւիթ ա. էս մեր պապական տեղն ա, ձեզի ի՞նչ իրաւունք ունիք, որ չաք ըստէ իջնէք։

Էդ մարդիկը տեսան, որ իրանց ըտէ թագաւոր չը կայ, զօշուն չը կայ. թագաւորն ու զօշունը Մըսր աւ Էդ մարդի տանը, որ Դաւիթը վեր էր էկէ՞ ըտուր մի լաւ ախլիկ ունէր, Խամգուր-Խամգում անունաւոր։ Էդ ախլիկը Մորա-Մնիկին նշան դրուած ա ըլնում։

¹⁾ Որս. ²⁾ Ղրան տուել. ³⁾ Լոյս աշխարհ է եկել։

Խորհուրդ արեցին, թէ էս ախիկը տալիս ենք քէ. խաբենք. բաւրի ճամփու քցենքք:

Էլան էդ մարդիկն ասեցին, թէ. «Դաւիթ, կլխուդ արևուդ դուրբան, էսի Մարա-Մելիքի տեղն ա, մենք է ընտուր ժողովուրդն ենք. եթէ մենք չիմանենք քունն է՝ չեք կայ. էս մի անգամ մեզի ներողութիւն կանես. մէկ էլ որ կանք՝ մեր էլը ջարդէ. էս աղչիկն է կ'տանք քեզի, մէ ամիս էլ մեզի ժամանակ կը տաս, ախիկայ ձեռ ու ոտը կը տեսնենք, կը կաս քո հախուռն կ'սանես». մենք էլ կը քոչենք, էլ չինք կայ:

Պարեցին նշանադրութիւն արեցին: Էլաւ Դաւիթը իր ձին ու թողից էկաւ: Քեռի-Թորոսին ասաւ, թէ. «Վալլահ, գնացեր իմ Ծովասար, Մարայ էլի մէջ մի հարուստ մարդ կար, ընդրա ախիկը նշանադրութիւն իմ արէ. ընտոնք էլ խօսք ին տուած, որ էս մէ անգամն ա էլ չ'կան Ծովասարք:

Է՛, ճրդի ասաւ. գնացիր մեր կօխը գցիր դաւաղալի տակը: Բա եփ պըտի Լթաւ քո նշանածը պերես:

Ըսաւ «Մէ ամիս ժամանակ ա տուած ընձի, որ էթանք իմ նշանածն առնենք. կանքք: Դու մի ասա էս Լըլը Դաւիթին խաբին ճամփայ զցան ու քոչեցին. գնացին: Ըտոնք էլ, էդ ախիկայ Հըրը, Մարա Մելիքի հպատակի տրկին էր. Ղլաքցի էր: Եփօր ամիսը թըմաւ, Դաւիթը մ'. տաս ձիաւորով կնացին, որ ախիկը պերին: Գնացին տեսան որ շալայ քէօչըք, իւրդի բօշ» (վէզիլը քօչել է, արօտալայր դատարկ է):

Քեռի-Թորոսն ասաւ. «Ո՛րդի, ես չմտի քեզի. թէ խաթայ կուգայ ըտոնցից, խաբած ինք: Ետ դարձան էկան Սասուն:

Դաւիթը հեծաւ իր Քուռկէ-Քալաղին, իրը գիւրդը, նիտը, անյղը, ի, թուրը, ընկաւ ճանփէն, թէ պըտի էթամ Մարայ երկիրը, էն ախիկը գտնեմ կամ, անհնար ա:

Մ'ըրը, Քեռի-Թորոսը, ինչքան պաղատանք արեցին՝ իլլաջ չ'էլաւ, թէ ես պըտի էթամ:

Հեծաւ իր ձինն, ու դանչեց իր Աստուածը ու գնաց:

Ճատ ու ք'չ. Աստուած գինայ, ինչքան գնաց: Գնաց տեսաւ որ մէ սարի գլխի մէ ամարաթ ա երևում: Գնաց իշկից, տեսաւ որ մէ հատ ախիկ է:

Ա՛յ արդայ, դու ի՞նչ մարդ ես. դուշն իրա զանադովը ¹⁾ օձն իր պոբտովը ըստոնքը չի երևայ. դու ի՞նչպէստ էկար ըստեղ. դու ի՞նչ մարդ ես:

¹⁾ Թանկուր:

Թէ. «Ես Մատենցի Դաւիթն իմ»:

Հտեղ նստան, խօսեցին իրար աշխալ-ղըսայ¹⁾ արեցին: Դաւիթն ասաւ, թէ. «Դու ձր ես էթլմա»:

Թէ, Մարա-Մելիքի մըլին մի հատ Խանդուկ-Խաթուն անու-նաւոր ախլիկն իմ նշանածն ա խաբեր են առէ կնացէ. էթլմ եմ որ ճարեն պերեմա»:

«Դու, ասաւ, դու ինչքան ուժ ու զըւաթ ունիս, որ էթլմ ես Մարա-Մելիքի խողի մըլից ախլիկ պերես»:

Ասաւ. «Էթլում եմ հըմի. թէ Ոստում յաջողեր է՝ կը պերիմ, թէ չէ՝ կը սրպանուեմ» (Դու մի ասա էգ ախլիկը ինչ ախլիկ է. ըտունք էլ Բաղդատայ խալըֆի էլիցն էն: Արաղ թագաւորի ժամա-նակին, որ ըտունք կալում են Ծովաստր լալաղ՝ Արաղը ըտու մօր խնտ նստում էր կայնում, իսկ էգ ախլիկը Արաղ թագաւորիցն էր: Զունքի որ Արաղի սերունդիցն էր, Աստու գուլթը ընկեր էր ըն-տուր սիրտը):

Դաւիթ հարցրեց. «Բա դու ընչի՞ ես էկէ, առանձին էս օթախը շիկէ մըջին նստէ»:

«Ես, ասում է Կապուեկողայ եմ, մէ իշխան մարդի ախլիկ եմ. իմ հայրս էլ կռքապաշտ ա, ընձի ուզում ա տայ կռապաշտի թագաւո-րի տղին, ես չեմ ուզում կռապաշտութիւն անելը, ես ուզում եմ քը-րիստոնեայ դառնալ և Ոստում ճանաչել, ընդու հըմար էլ ես էկեր եմ էս օթախի մէջը. էնքան ուժ ունիմ ընձի, որ չեն կարողանում ընձի ախտին, որ տանեն»:

Դաւիթն ասաւ. «Դա՛ս մի առաւտունը մեր ոյժը փորձենք»:

Ասաւ. «Ես էգ գործի հը՛ար պատրաստ եմ»:

Ծփօր հաց կերան, պտկան քնան, առաւտունը որ լուսը բացուաւ՝ արարի գետտ²⁾ ունէր ախլիկանը, որ հագնում էր՝ ըլլում էր տղամարդի նման: Ախլիկն իրա ձինը քաշեց դուս էգ արաբի գիտը հագաւ. իր գուրգ, նետ ու անեղը վէ կալաւ, իր ձինը հիծաւ ու մէլգնին կայնաւ: Ծոռով, Դաւիթն էլ իր ձինը հիծաւ, իրա ասպսբն վէ կալաւ, մինչև իրիկուն իրար գիւզ անեղ, նետ զցեցին, մէկ մէկու չ'կարցան աղթեր ին, էկան ձիուց իջան: Դաւիթ էնպէստ հասկը-ցաւ, թէ իրանց ջընսիցն ա, ազնանց ջինս ա:

Քնան, առաւտոն էլան. մինչև ի ճաշ կուտան, էլի չը կար-ցան մէկ-մէկու աղթեր ին:

Դաւիթն ասաւ. «Մ'խլի, էսենց լիլի, իջի ձիանքը թողնենք, գիւլաշ կպնենք, ձիանքը մեղք ին»:

¹⁾ Հարց ու փորձ արին: ²⁾ Զգեստ:

Եփօր զիւլաշ կոպան, շատ չարչարուեցին, Դաւիթն ավելիան տուեց զիտին։

«Դէ. ասաւ, տղայ. ես էնպէստ ի արէ իմ ջանին, որ պէտք ես բրիտոսնէ առեր ի. մէկ էլ, ինչ մարդ որ ավտէր՝ ընդուր առիր ի. բանի բանի փաշուաններու խնտ փորձուեր ի ընծի անտող չէր էլէ։ Զորմի, որ ինքզ քրիստոնեայ, ընծի էլ անտեցիր, ես ոտի քեզի առնիմ»։

Դաւիթն ասաւ. «Էէ, ընծի մուրազ ունի մ ձինչի իմ մուրազը չը կատար'մ, քեզի չեմ առնի»։

Ասաւ. «Զաներմ, բո մուրազն Խանդուիթ-Խաթուանն ա. ես արարի զիտը հազնիմ, ձինս հեծնիմ. բո խիտ դամ էթանք պերինք, ինծ էլ խտն առ գնա, (չուռքի էն ժամանակը Մովսէսի ժամանակն էր, որ բրիտոսնեայ էր և իրաւունք կա. Երեք-չորս կնիկ առնի)։

Ասաւ. «Էէ. ես չեմ ընդունի որ դաս, ժամանակն կ'ատես թէ ես կնացի պերեցի. կնամ Խանդուիթ-Խաթուանին պերեմ, կամ քեզի էլ իմ խիտ տանիմ»։

Ույնչին ասում ա «Զունքի որ Լգպլս՝ էս օր էլ մի կնա. էգուց էն թողաւ որը պէտք է զօշուն կապի կաշ, որ ընծի դօռով առնի էթայ. ես զինամ, որ դու սկի զօշուն արած չ'ունիս, ջահլիքս տես մ» ևս էն զօշունի զլօխը ինչ օջին կը խանեմ»։

Քնան ասաւ. օտը վէ կացան։ Ասաղաշտի զօշունը էնպէստ էր Էդ ավսիկայ ամարաթի բոլորը փակէ, որ քարէն, թփին հէտար կայ, զօշունին չը կայ, Ույն ինչ էլաւ իր արարի զեստը հաղաւ, իր ձինը հեծաւ։

Դաւիթն ասաւ. «Էսքան զօշունը տու չես կարայ ջարդիլ, թող ես էլ իմ ձինը հեծնիմ»։

Ասաւ. «Դէ տու կայնի թամաշայ արա, տես ես զօշունի կլօսն ինչ օջին կը հանիմ»։

Մինչև ի ճաշ ավսիկը կոխ արաւ. Լգ զօշունը էնպէստ կոտորեց, էնպէստ սրպանեց, որ թագաւորը մէ չորս ձիաւորով անջալս փախաւ պրծաւ։

Ասաւ. «Դաւիթ, տեսնո՞ւմ ես էս զօշունի կլօսն ինչ օջին հանեցի, գնա, դաշտայ մնացի, մի վախեցի լմու գէօրայ նամուս արա, յը սրտանու'ս»։

Դաւիթն իր ձինը քշեց դուս, հեծաւ իր ձինը. ավսիկը նորից մէկէլ իր սլայմանը հաստատեց, թէ. «Տես, իմ ձեռնիցը դու վնաս կը քաշու, եթէ դատնալուս ընծի չ'տանիս»։

Էլաւ իր ձինը ու քշեց կնաց։ Գնաց, մէկ օր, էրկու օր. գնաց ամեն մարդուց հարցնում էր, թէ Ղլաք ի՞նչ ա։ Նշանց տուեցին, թէ էնի Ղլաք է։ Կնաց ասեաւ, որ մէ զիգդեա՜ն տեղ էլ մէ գութան

պանուժ է. ինքն էլ ձին էլ էր սրված. «Լաւ, ասաւ, էսի գութան ա, գութան օղանը Ասծու օրհնած ա. էթամ ըստեղ հաց կըլի, կուտեմ մի քիչ, ձինս էլ կարածայ. հէտայ Ղաթը, կ'էլլեմ կեթամ» «Անաց էդ գութանս որին րարս տուեց, էդ մարդիկն էլ ուր բարեն առան:

Թէ. «Ե'խալէր ջան, սկի հաց հանիք»:

Թէ. Ձիւց վեր արի, ձինդ թող արածի, գուն էլ մի քիչ հանգստացի. հրմի մեր հացը սէլով կը պերին»:

Ձիւց իջաւ՝ ձինը բրաքեց ըտեղ արածայ, ասաւ. «Ե'չ, մարդիկ, էդ դո՞րշդանքը մեղք են. հովին վար արէք, շուքին լսի՛ էք քարթում»:

Թէ. «Անեակօս ա ըլէ, քիչ ա մնում, առնենք, նոր կը թողանք տաւարը»:

«Ձէ, ասաւ, էդ անասունները մեղք են, թողէք»:

«Ձէ, աղայ, Ասծու սիրուն, թող էդ թիւրէն վարենք արտատէրը կենդանայ»:

Դաւիթը գոռով թողիլ տուեց տաւարը. Ասաւ. «Էդ գութանի պնատէն, լըծները պըրծըցրէք զրադ զրէք. «խարպանը») դրեց ուսին, մանկային առաւ, գու մաճը սըռնի (ասաւ), ես հրմի կը վարեմ կը պըրծնեմ: Յինքը մենակ էդ գութանը տանըմ պերում էր. չուժմի հացի կտր վարե, պըճաւ:

Հաց պերողները տեսան որ էդ մարդը մենակ գութանը դրէ ուսին վարըմ ա. զարմացան էդ մարդի ուժի վըրէն. «Կտրիճ, արի նստի հաց կէ, ասեցին»: Յետը մարդի խորակ ին պերած, էկաւ օխտը մարդի հացը, խորակը կերաւ, էլաւ լր ձինը հեծաւ, ասաւ մընացէք պարի, ես էթըմ եմ:

Էդ մարդիկն ասեցին. «Հայալ ըի էդ մարդի կերած-լամածը, թէ դըւթը թէ ուտելը հայալ ա. որ ասում ին Սասուն էս թաւուր ազնանց ջընսից էս թաւուր ազամարդիկ կան՝ յենք հաւատում. աչքով տեսանք ու հաւատացինք»:

Քչից կնաց Ղաթ. էն մարդի ախիկն ինչ ուզեր էր՝ ընդուր դռան իջաւ. էս մարդիկը տեսան, որ էսի Դաւիթն ա, իրանց խօսք տուած մարդն ա: Դաւըթին տարան ներս: Հաց. խորակ պերեցին՝ կերաւ, խմեց: Էդ մարդը Դաւըթիցը թաքուն մէ մարդ ճամբեց Մըսր Մեխիթի կուշար, թէ. «Է'նչ ես անըմ, Դաւիթն էկէ իմ ախիկը տանէ. հուճար ունիս, տես: Դաւիթն էլ սաստում ա էդ մարդին, թէ ախիկանդ ձեռը ոտը տես, որ առաւօտը պըտի էթամ: Էդ մարդը

¹⁾ Դաւիթանի աչն երկար փայտը, որի վրայ առնացած է լինում խոփը, և որի ծայրին աճրացնում են լուծը. Այրարատեան նահանգում կոչում է «գութանի» էջ:

Դաւըթից հինգ օր ժամանակ ուզեց որ բայբի թաղաւոր գաշ հասնի։
Հինգ օրը թամմաւ, Մս, ա-Մելիքը չէկաւ հասաւ։

Դաւըթն ասաւ. «էդ էլ քո պայմանը. հինգ օրը թըմմաւ. դէ իմ կնիկը տու, ես պըտի էթամ»։

Էդ մարդը չը կրցաւ իլլաջ տեսնէր։ Էլաւ ակսկայ ձեռը-տոր տեսաւ, մի ձիու վրայ դրեց, տուաւ էդ մարդին, թէ առ կնա, էդ էլ քո կնիկը։

Էլան քաղաքիցը Որ մէկ օրուան ճամբայ զատըցան, ակսկին խմանում էր, որ Մարա-Մելիքը պըտի գայ. ասաւ «Արի իջնենք ձիանքուց. մէկ օր մենք էլ, ձիանքն էլ դինջնան, կեյլիք կ'էթանք»։

Եփօր ձիանքուցը իջան, Իաւիթը ձիանքուցը բրախեց ¹⁾ արածան, ինքն էլ զլօխը դրեց Խանդութ-Խաթունի յօքի վրէն ու քնաւ։ Քնելը շատը-քիւր Աստուած գինայ մէկ էլ օնամիշ էլաւ տեսաւ որ հը, ղօշունը հասրէհաս ա ²⁾։ Էլաւ ասաւ. «Խանդութ-Խանում, չը վախենաս. ըստոնք ինձի հըմար ին էկած, որ օրպանին քեզի առնեն տանեն. դու առ քո ձիւնը, ղօշունից դրադ կայնի, չը խառնուիս, վայ թէ վախենաս»։

Հեծաւ Քուռկէ-Քալադն ու ղանչեց իրա Աստուածը, գնաց յօշունի աթաբին ³⁾ կայնաւ։ Սկսեց «Յոհնեալ բարեբաք» ասել. Օրհնեալ Բարեբար, կամքն օրհնեալ, էն Արարողին ղանչենք սարերու սրբեր. ձորերու կոյս Մայր Աստուածածին օգնական պահապան ըլիս էս Դաւըթին»։ — Քաշեց իր կէծկըտէն թուրը ու ընկաւ Մարա-Մելիքի մէջը. ղօշունը էնպէս ջարդեց, որ անջալի Մարա-Մելիքը մէ հինգ մարդով փախաւ, պըծաւ Դաւըթի ձեռից։ Աէ կալաւ իր Խանդութ-Խաթունն ու էկաւ, Էկաւ Սասունայ մօտըցաւ. էթող-գալող խաբար տարաւ, թէ Դաւըթը Խանդութ-Խաթունն առաւ սաղ-սաղամաթ գալում ա։

Քեռի-Թորոսը մէ քանի Սասունայ լաւ մարդրեցը էլան էկան Դաւըթի գէմ, Էկան բարեցիտ Դաւըթի խետ։ Իր զլխի գայած Դաւըթը պատմեց ըստնցը։ Էլան էկան, ակսկայ ամառութն անցան, Դաւըթը սկի չըկնաց խխսուդ ⁴⁾։ Խորեայ ակսկայ ամառաթը։ Աղջիկն է գաթի Դաւըթի ճամբէն պահըմ էր։ Ախշիկը տեսաւ, որ հէսա Դաւըթը Խանդութ-Խաթունն առաւ Էկաւ գնաց, չը տարաւ իրան։ Էդ ակսիկը տեսաւ որ Դաւըթը պայմանագանց էլաւ իր պայման, ցը՝ էլաւ իր ձինը հեծաւ, չառաք-չառաք էկաւ էդ ճաղաղըրի դրադ (Դաւըթ ըտով պըտի ընցնէր)։ Էկաւ ակսիկը իր ձինը բրախեց ու ինքը մտաւ էդ դամշի ⁵⁾ մէջ։ Որ Դաւըթն էկաւ էդ ջուրն հընցան՝ «Դէ, ասաւ,

¹⁾ Բաց թողեց։ ²⁾ Մօտեցել է։ ³⁾ Մէկ ծալիին։ ⁴⁾ Դիտմամբ։ ⁵⁾ Եզեզնուտ։

Քեռի-Թորոս, մէկ Լրկու ամիս ա յեմ լողացէ՛ դու. առէ՛ք Հարսը կնացէ՛ք, առաւ. ես մի ըստեղ լըղանամ, կը գամ Հասնիմօ:

Ձինը բրախեց ըտեղ ու մտաւ ըտեղ լողանայ: Ախիկն էն դամբըի մըջին նիտ ու անեղը Էնպէստ դարաւուլեց, որ Դաւըթի սրտի մըջին տալուս պէս Դաւիթը փռուաւ քրի իրեսին: Ախիկը դամջի մըջիցը Դաւիթին լգունեց դրեց դրադ:

«Անաստուած, դու ընչի՞ ընձի անտեղի սրպանեցիր»:

Ըսաւ «Ես քո խետ պայման արեցի, որ ընձի չը տանես՝ վնաս կը գայ քեզի. վնասն էս ա: Դէ, բեր քո ետէ՛քը՝) քանի տաք ա, կապեմ, որ կնա Հասի. դու կը մեռնես, ես էլ ձեր ցեղիցն եմ. ես լսելով իմ մէջը քո պապի Հետ սրողութիւն ա արէ, ես քո պապիցն եմ»: Պերէց ետէ՛քը փաթթեց ու Դաւիթին դրեց ձիու վրէն»:

Դաւիթը ձինը քշեց գնաց Հատա Քեռի-Թորոսին: Դնացին Հասան քաղաքը, մէկ հինգ օրուանը ետ Դաւիթը մեռաւ էդ ետրիցը: Յէ՛քը որ մեռաւ, կնիկն էրելսով էր. պառկաւ մէկ տղայ պերեց. կնիքիցն, անունը դրեցին Մհեր, Մեծ Մհեր:

Մեծ Մհերիցն ըլլում է Թլօլ—Դաւիթ:

Սրանից ըլլում է Պզօի Մհեր:

1) ՉԼԵՔԵՐ: